

Johdanto

Jälleenrakennuskausi ajoittuu maassamme vuosiin 1940-1950. Jo 1930-luvun lopulla nostettiin vallitsevaan asuntopulaan yhdeksi ratkaisuksi omakotitalot, joita aikaisemmin oli pidetty liian kalliina. Standardoinnin ja massatuotannon avulla omakotitalot pyrittiin nyt tuomaan myös keskiluokan ja työväestön ulottuville. Vuonna 1939 sekä maatalous- että sosiaaliministeriö järjestivät omakotitalojen tyyppiirustuskilpailun, ja kilpailujen pohjalta julkaistiin tyyppiirustussarjat vuosina 1940 ja 1941. Ulkoasultaan askeettisia, anonyymejä ja vaatimattomia tyyppitaloja voidaan pitää suomalaisena modernismin sovelluksena. Puolitoistakerroksisesta talosta tuli nopeasti vallitseva tyyppi ja sen suosio oli suurimmillaan 1950-luvulla.

Jälleenrakennuskauden tyyppitalojen mittasuhteet ovat syntyneet optimaalisesta suhteesta rakennuksen tilavuuden ja pinta-alan välillä. Toisin sanoen rakennuksen vaipan pinta-ala on sen tilavuuteen nähden minimissä. Näin on minimoitu ulkovaipan materiaali- ja energiahävikkiä. Tehokkuudesta kertoo myös tilojen kokoaminen yhden, keskellä sijaitsevan, muurin ympärille.

Sisätiloissa uutta olivat kodin tilan rationalisointi ja funktionalistinen ihanne tilojen toiminnallisesta eriyttämisestä. Erillinen keittiö, olohuone ja makuuhuone kertovat uusista puhtautta, asumisen terveellisyyttä ja tarkoituksenmukaisuutta korostavista ihanteista.

Raumalla 1940-luvun asuntopula sai aikaan sen että kasvavat tehtaat rakennuttivat työläisilleen asuntoja eri puolilla kaupunkia. Lönnströmin tehtaat muutti kokonaan Raumalle vuonna 1942. Uutta työvoimaa tarvittiin, joten tehtaan rakennushankkeita varten perustettiin Rauman Kiinteistö Oy, joka vuonna 1942 tilasi tyyppitalosuunnitelmat O.Y. Insinööritoimisto Alfred A. Palmbergilta. Syntyi Rafu Lönnström Oy:n työläisten asuintalo. Talot rakennettiin samana vuonna kaavoitetulle Sonnihakana tunnetulle alueelle, nykyisen Pidesluodon itäosaan.

Sonnihaan rakennukset olivat pidesluodon ensimmäisiä rakennuksia. Yhteensä Lönströmin tehtaiden työläisille rakennettiin Sonnihakaan 28 taloa sekä erillinen sauna- ja pesutuparakennus.

Tämä rakentamistapaohjeisto on osa Sonnihaan asemakaavan muutosta. Ohjeiston tavoitteena on ohjata rakennusten kunnostamista ja uuden rakentamista alueella sen kulttuurihistoriallisen arvon huomioonottavaan ja säilyttävään suuntaan.

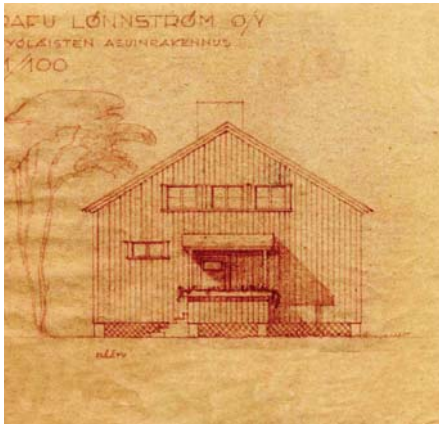
Raumalla, 29.7.2005 (yhteystietoja päivitetty 11.10.2012)

Tiina Päivilä
arkkitehtiyo

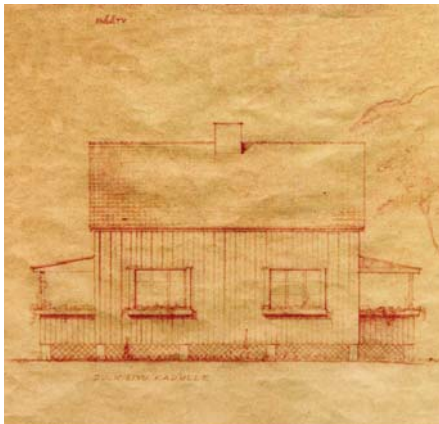
Ilmakuva Sonnihaasta vuodelta 1950.

Lönströmin tehtaiden työläisten asuintalo

Työläisten asuintalot sijaitsevat tontilla kadun suuntaisesti ja ne rajaavat eteensä pienen etupihan. Symmetrisen talon päädyissä on alun perin pulpettikattoiset avokuistit. Piharakennuksien harjalinjat ovat tonttien rajoilla, pihan perällä.

Yhdessä talossa on alunperin kaksi 61 m² asuntoa. Kaksiot ovat toistensa peilikuvat. Asuinkerroksessa on eteinen, wc, porras ullakolle, keittiö pihan puolella ja yksi huone kadun puolella. Ullakkokerroksessa on makuuhuone sekä kylmää ullakotilaa. Keittiön lattiassa olevan luukun kautta on käynti alapuolella olevaan pieneen kellariin. Kaikki pesutilat, sisäwc:tä lukuun ottamatta, ovat sijainneet yhteisessä sauna- ja pesutuparakennuksessa, joka nykyään on kokonaan asumiskäytössä.

Sekä asuinrakennuksen että talousrakennuksen julkisivut ovat alunperin olleet pystysuuntaista lomalaudoitusta tai rappausta. Alkuperäinen kattomateriaali on sementtitiili. Rakennuksen lyhyet räystäät ovat vaikutteita 20-luvun klassistisesta tyylistä. Työppitalossa on betonipilariperustus, ainoastaan rakennuksen keskellä on betonirakenteinen kellari. Vanhoissa piirustuksissa pilarien välit on esitetty peitettäväksi säleiköillä.

Katujulkisivuilla talon ikkunat ovat yhdeksänjakoiset, pihan puolella pystysuuntaiset kuusijakoiset ja päädyissä on kolme nelijakoista ullakon ikkunaa.

Talousrakennuksessa on alunperin päädyissä keskellä kaksi nelijakoista ikkunaa ja pitkillä sivuilla neljä ovea kummallakin. Kummallakin puolella rakennus on jaettu niin, että jokaista neljää asuntoa kohti on ollut sekä aitta että puuvaja. Sekä asuinrakennus että talousrakennus ovat alun perin symmetrisiä.

Alueen luonne ja katutila

Sonnihaan työläisten asuintalot syntyivät tarkoituksenmukaisuuden, standardisoinnin ja vaatimattomuuden hengessä, suuren asuntopulan aikaan. Alueelle on ominaista rakennusten samanlaisuus ja sarjallisuus sekä katukuvan yhtenäisyys ja tasapainoisuus. Sarjana talot ovat enemmän kuin osiensa summa. Myös tontit on standardisoitu samanlaisiksi ja toiminnallisten periaatteiden mukaisesti talot sijaitsevat katukuvassa suorissa riveissä rajaten eteensä pienen etupihan. Talon takana piha on suojaisampi.

Tämä yhtenäisyys ja aikansa ihanteiden mukaisten työläisten asuintalojen henki on tärkeä osa Sonnihakaa. Yhtenäisenä alue on arvokas. Alueen tulevissa kunnostustöissä tulee rakennusten korjaamisessa huomioida alueen oma tyyli sekä rakennusten symmetrisyys ja tasapainoisuus.

Kuva Rokinkadulta mahdollisesti 50-luvulta. Rauman museon arkisto.

1940- luvun modernismi

Jälleenrakennuskauden talot ovat suomalainen sovellus modernismista. Ne ovat yksinkertaisen ja hienostuneen eleettömiä ja vaatimattomia. Sota-ajan ja tehokkuuden ihanteiden mukaisesti niissä ei ole mitään ylimääräistä.

Nykyään taas ns. perinnetalot ovat muotia ja ihailimme vanhojen puutalojen koristeellisuutta. Uusiin rakennuksiin rakennetaan pysty- ja vaakalaudoituksen vuorottelua, katoksia, parvekkeita ja kattoikkunoita.

Tässä kohtaa on kuitenkin hyvin tärkeää muistaa, että nykyisiä uusvanhoja ratkaisuja ei tule käyttää vanhaa rakennusta kunnostettaessa. Aito ja alkuperäinen perinteisyys löytyy rakennuksessa sen alkuperäisestä asusta. Perinteisyys 1940- luvun rakennuksen kohdalla tarkoittaa yksinkertaista eleettömyyttä ja hienostuneisuutta.

Tärkeää on, että rakennus vielä korjaamisensa jälkeenkin näyttää ikäiseltään eli Sonnihaassa selkeästi 1940-luvun rakennukselta. Kun rakennuksiin tehdään teennäisesti "perinteisiä" osia, kuten ikkunalippoja tai nurkkalautoja, aito perinteisyys ja ajan henki katoavat.

Korjaamisen tarve

Ennen kuin mitään korjaus- ja muutostöitä aloitetaan, tulee selvittää korjaamisen tarve. Mitään kunnossa olevaa alkuperäistä ei ole tarvetta korjata tai muuttaa, eikä mitään alkuperäistä, mikä voidaan vielä korjata, kannata uusia. Alkuperäisyys säilyy parhaiten pienillä tarpeen mukaan tehdyillä kunnostustöillä; isoissa kunnostusurakoissa alkuperäiset yksityiskohdat katoavat helpoimmin. Yksilöllisyyden tavoittelu pilaa helposti vanhan talon, sillä vanhojen rakennusten kauneus on niiden helposti turmeltavissa mittasuhteissa ja yksityiskohdissa. Korjauksen jälkeenkin rakennuksen tulee näyttää ikäiseltään. Hyvän perusparantamisen havaitsee vain rakennuksen ryhdistäytymisenä, ei muutoksina.

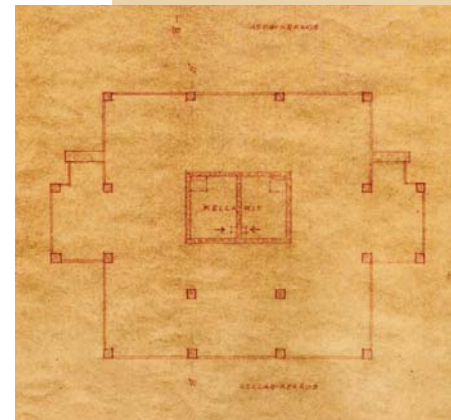
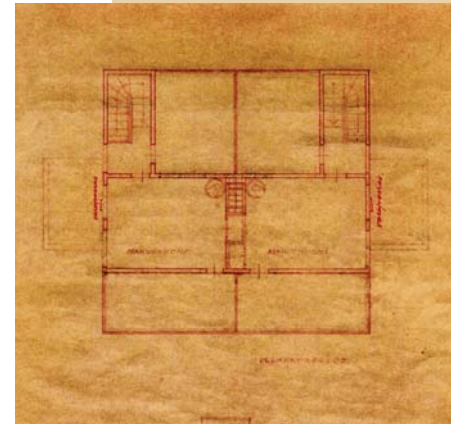
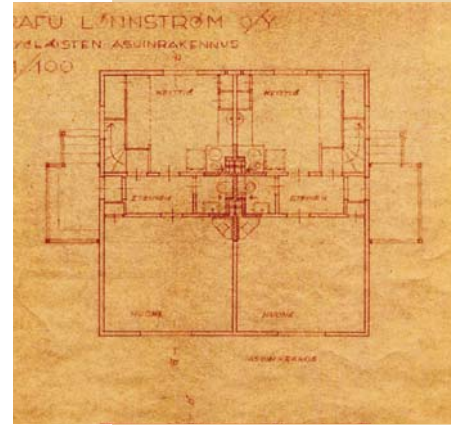

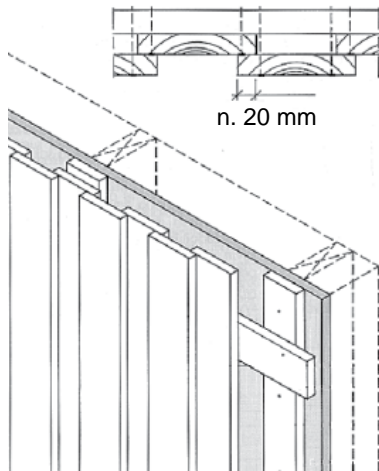
Muutokset sisätiloissa

Tänä päivänä monet Sonnihaan rakennuksista on muutettu yhden perheen taloiksi. Alkuperäisistä kahdesta kaksiosista saakin pienillä muutoksilla hyvin toimivan yhden perheen talon.

Kaksi kaksiota muuntuvat helposti viiden huoneen asunnoksi siten, että toinen yläkertaan johtavista portaista puretaan. Tilalle voidaan asuinkerroksessa sijoittaa sauna ja pesutilat tai kodinhoitotilat ja yläkerrassa esim. toinen wc-tila. Toisesta kuistista saadaan pääsisäänkäynti ja toinen kuisti jää kosteiden tilojen ulkoyhteyttä varten. Kulku kaksiosista toiseen voidaan järjestää olohuoneiden väliin tehtävällä aukolla. Kun uusia väliseiniä ei rakenneta sisätilat eivät muutu sokkeloiksi vaan pysyvät avarina.

Koska alkuperäisistä kaksiosista on voitu yhdistämällä tehdä suurempia asuntoja, Sonnihaan rakennukset ovat säilyneet ilman laajennusosia. Uudessa kaavassa rakennuksille on määritetty selkeät rakennusalat, eikä laajennusosien rakentaminen ole mahdollistakaan. Rakennusoikeutta Sonnihaan taloilla on 167 kerrosalaneliötä, josta 100 m² on varsinaisen asuinkerroksen rakennusoikeus ja 67 m² ullakkokerroksen rakennusoikeus. Ullakon alkuperäinen kerrosalaan laskettava pinta-ala on noin 53 m², joten ullakolle on mahdollista laajentaa 14 kerrosalaneliötä. Monissa taloissa tämä laajennusvara on jo käytetty. Kerrosalaneliöiden ulkopuolella, ullakon matalilla reunoilla, voi olla vanhan tavan mukaan kylmiä ullakko- ja varastotiloja.

Sonnihaassa julkisivuille sopii lomalaudoitus.

Kuistit

Sonnihaassa keskenään samanlaiset avokuistit ovat osa alueen henkeä ja yhtenäistä ilmettä. Alkuperäiset kuistit tulee säilyttää. Uudet kuistit tulee rakentaa ympäristöön sopivalla tavalla. Kuistin tulee olla enintään 6 m² avokuisti, eikä sen päälle tule rakentaa parvekettä. Parhaiten ympäristöön sopiva kuisti saadaan rakentamalla kuisti vanhan mallin mukaan.

Joitakin alueen rakennusten kuisteja on aikoinaan laajennettu huomattavasti ja niihin on rakennettu esim. saunatiloja. Vaikka uudessa kaavassa tämä ei enää ole mahdollista, jo tehtyjä muutoksia ei ole kaavamutoksen takia tarpeen purkaa, vaan laajennusosat saavat olla käytössä ja niitä saa kunnostaa nykyisessä muodossa. Rakennusluvan niihin saa kuitenkin vain uuden kaavan mukaiseen rakentamiseen. Näin ollen kaikki kuistit muuttuvat alueen henkeen paremmin sopiviksi mahdollisesti vasta vuosikymmenien myötä.

Säleaidan väriksi sopii punamulta.

Julkisivut

Julkisivujen verhouksena tulee käyttää pystysuuntaista lomalaudoitusta tai rappausta. Entinen sauna- ja pesutuparakennus tulee säilyttää vaaleaksi rapattuna. Laidoitusten värien tulee olla vaaleita, esimerkiksi luonnonvalkoista tai vaaleaa keltaista. Esimerkiksi vaaleansininen taas on jälleerakennuskaudelle vieras väri.

Julkisivuissa erityistä huomiota tulee kiinnittää 40-luvun tyylin säilymiseen: nurkkalaudat ja listoitukset eivät kuulu alueen rakentamistapaan. Kun julkisivulauta on riittävän paksua, vaakalistoituksia ei tarvita.

Aidat

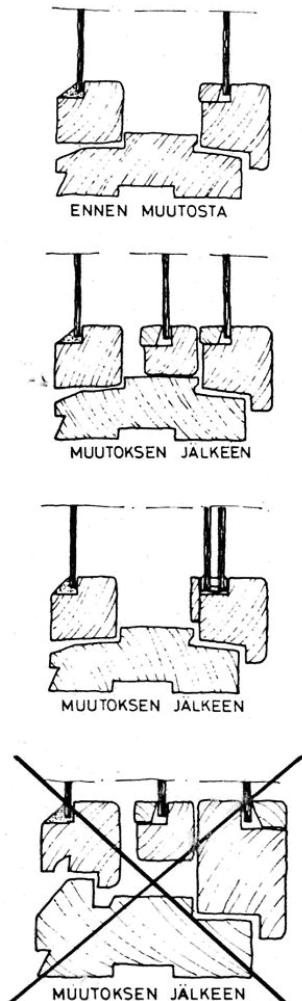
Vanhan tavan mukaan tontit rajattiin noin metrin korkuisin säleaidoin ja muutamien talojen edustalla on edelleen säleaita. Yksinkertaisen kauniit säleaidat sopivat alueelle hyvin ja ne rajaavat niin katutilaa kuin yksittäisiä tontteja. Aidat tai ajoportit eivät kaipaa ylimääräisiä pylviä tai koristeita.

Ikkunat ja ovet

Ikkunat ovat talon silmät ja ne ovat tärkeitä talon ilmeen kannalta. Ikkunoiden tulisi, alkuperäisen tavan mukaan, sijaita ulkoseinän ulkopinnassa. Tällöin ikkunan ulommainen lasi muodostaa yhtenäisen sileän pinnan julkisivuverhouksen kanssa ja koko talon ilme on kevyt. Kun talon silmät esimerkiksi ulkopuolelta lisälämmöneristämisen takia jäävät syvälle, tulee talosta pulloposkisen ja topatun näköinen. Ikkunoiden ilme on tällöin raskaampi, varsinkin jos syvennys tai sen reunat on maalattu tummalla värillä. Ulkopuolelta lisäeristämistä tulee välttää. Mikäli talo on jo lisäeristetty ulkopuolelta, ikkunat voidaan siirtää ulkoseinän uuteen ulkopintaan.

Ikkunoiden jaollisuus tulee säilyttää alkuperäisessä muodossa ja aikoinaan jaottomiksi muutetut ikkunat voidaan vaihtaa takaisin jaollisiin. Ikkunan päälle laitettavat irtoristikoita, liiallisia listoituksia, ikkunalippoja tai kannakkeita tulee välttää, sillä ne eivät kuulu 1940-luvun tyyliin. Kuten julkisivuilla, myös ikkunoiden kohdalla on tärkeää, että ilme on pelkistetty.

Kolmannen lasin lisääminen vanhaan ikkunaan. Lasi voidaan lisätä joko lisäpuitteeseen sisä- ja ulkopuitteen väliin tai sisäpuitteeseen umpiolasina. Sisään-sisäänaukeavien uusien ikkunoiden puitteet ja karmit ovat vanhoja huomattavasti paksumpia, mikä saa ikkunat näyttämään raskailta ja turhan massiivisilta.

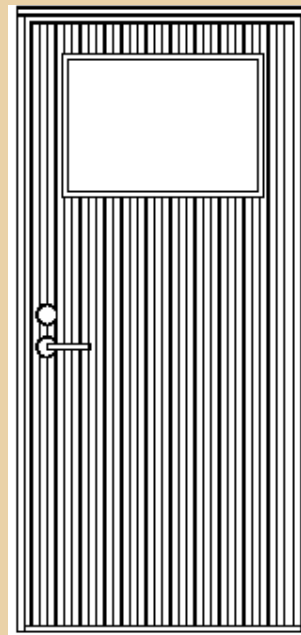

Sisään-sisään ja sisään-ulosaukeavat ikkunat

Vanhat ikkunat ovat sisään-ulosaukeavia eli sisäpuite aukeaa sisään- ja ulkopuite ulospäin. Nykyisin teollisesti valmistettavat ikkunat ovat sisään-sisäänaukeavia eli sekä sisä- että ulkopuite aukeavat sisäänpäin. Tämä helpottaa esimerkiksi ikkunoiden pesemistä, mutta ongelmaksi muodostuu uusien sisään-sisäänaukeavien ikkunoiden karmi- ja puitepaksuudet. Erityisesti sisään-sisäänaukeavuus kasvattaa ikkunan pystypuitteiden ja karmien paksuutta. Tällaiset ikkunat ovat vanhassa talossa raskaan ja kömpelön näköisiä.

Vanhat sisään-ulosaukeavat ikkunat tulee mahdollisuuksien mukaan säilyttää ja kunnostaa. Mikäli taloon asennetaan uudet teollisesti valmistetut ikkunat, niiden karmi- ja puitepaksuuksien tulee olla mahdollisimman lähellä alkuperäisten ikkunoiden karmi- ja puitepaksuuksia.

Alkuperäisten ovien uusimista tulee välttää. Ovi voidaan tiivistää ja kunnostaa. Lämmöneristävyuden parantamiseksi voidaan oven karmiin lisätä sisäpuolelle toinen ovi. Jos ovi uusitaan, oven tulee olla malliltaan 40-luvun tyyliin sopiva.

Alkuperäinen ovi on malliltaan yksinkertaisen eleetön.

Kuva viereisellä sivulla: Vanhojen ikkunoiden lasi ns. vedettyä lasi, joka on elävämmän näköistä kuin nykyisin teollisesti valmistettava lasi.

Katto ja sokkeli

Rakennusten kattomuoto ja erityiset lyhyet räystäät tulee säilyttää. Parhaiten Sonnihaan rakennuksiin sopiva katto on sementtitiilikatto. Sementtitiilikatto tulee mahdollisuuksien mukaan säilyttää ja korjata. Jos katto joudutaan uusimaan, uuden katon tulee olla väreiltään ja muodoltaan sementtitiilikattoa muistuttava, materiaaliltaan esim. betonitiiltä tai savitiiltä.

Värin on oltava asteikolta tiilenpunainen-punertava-ruskea-harmaa-tummanharmaa. Esimerkiksi vihreä tai kirkkaanpunainen eivät ole katolle sopivia värejä.

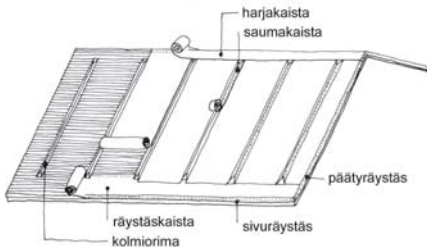
Tumma kattohuopa on talousrakennuksien katoille hyvä materiaali. Kattohuovan alla voidaan käyttää kolmiorimoja, jolloin katto on ns. kolmiorimakate.

Sadevesijärjestelmä eli sadevesikourut ja rännit ovat pieni, mutta näkyvä osa rakennusta. Vanhaan taloon rännejä lisättäessä tulee pyrkiä mahdollisimman huomaamattomaan ratkaisuun. Rännit on hyvä maalata samalla värillä kuin seinä. Nurkkaan sijoitettuna ränni erottuu vähemmän kuin keskellä julkisivua.

Kuistien sokkelit on hyvä rakennuksen ilmeen takia säilyttää avonaisina tai ne voidaan muuttaa uudelleen avonaisiksi. Kuistien sokkeleihin sopivat ritilät. Rakennuksen sokkelit sopivat myös avonaisiksi ja ritilöidyiksi. Umpeen valetuissa sokkeleissa tulee välttää ikkunoita ja erityisesti korkeita ovia katujulkisivun puolella. Jos sokkeli maalataan, värin tulee olla harmaa.

Vanhoja sementtikattotiiliä.

Talousrakennuksen kattomateriaaliksi sopii kattohuopa. Kuvassa kolmiorimakate.

Alkuperäinen talousrakennus

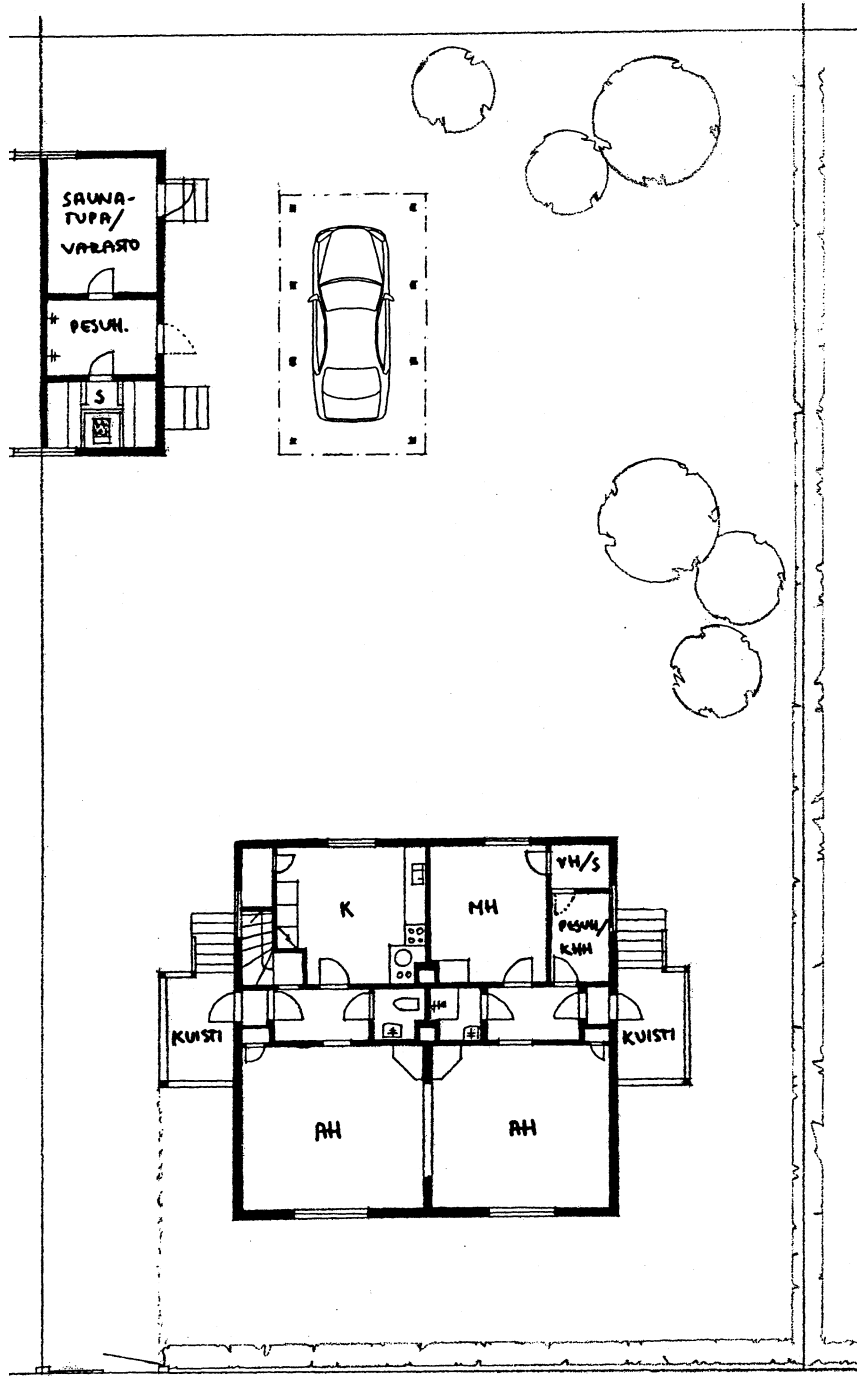
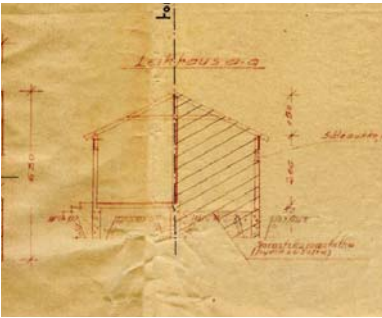
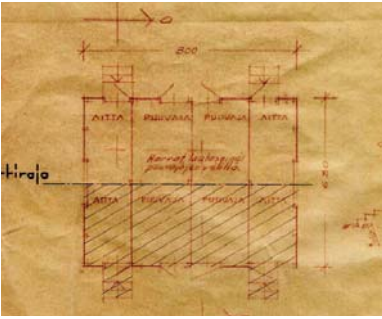
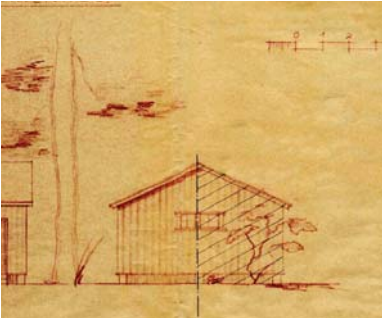
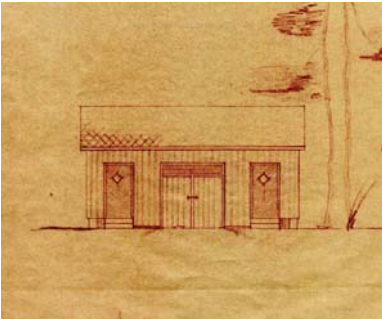
Alkuperäinen talousrakennus edustaa samaa tyyliä ja henkeä kuin asuinrakennus. Talousrakennus on pienipiirteinen ja se on hierarkkisessa suhteessa asuinrakennukseen.

Sonnihaan kulttuurihistoriallisen arvon kannalta on tärkeää, että mahdollisuuksien mukaan alueella vielä säilyneet talousrakennukset säilytetään ja kunnostetaan. Talousrakennuksen kunnostamisessa tulee noudattaa 40-luvun tyyliä.

1970-luvulla tehdyn kaavan mukaan asuinrakennusten tonteille on saanut rakentaa yhden talousrakennuksen. Tämä on johtanut tarpeeseen purkaa vanha ulkorakennus uuden autotallirakennuksen tieltä. Joitakin autotallirakennuksia on rakennettu myös poikkeusluvalla tai ns. väliaikaisina autotalleina vanhan ulkorakennuksen lisäksi.

Alkuperäinen talousrakennus sopii hyvin yhteen asuinrakennuksen kanssa.

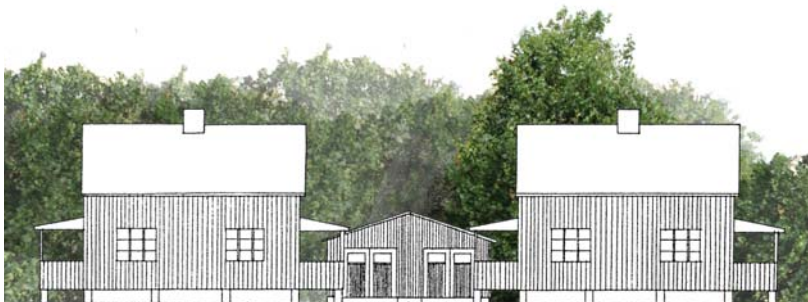
Uusi talousrakennus ja autokatos

Jotta vanhan talousrakennuksen säilyttäminen olisi mahdollista, nyt tehdyssä kaavassa tonteille on erikseen määritelty rakennusoikeus ja paikat uusille autokatoksille. Jokaiselle tontille voi tehdä yhden autokatoksen talousrakennuksen lisäksi, paitsi korttelin 353 useamman asunnon tontille 12 voi tehdä kaksi autokatosta. Autokatoksien rakennusalat on sijoitettu tonteille niin, että kadulta katsottuna katokset jäävät asuinrakennuksen taakse.

Autokatoksien enimmäiskorkeudeksi on määritelty 2,8 m, jolloin katoksen vapaaksi korkeudeksi tulee 2,2 m. Katoksien seinä ei tule verhoilla umpinaisiksi, koska silloin vaikutelma on sama kuin jos paikalla olisi toinen talousrakennus.

Kaavan liitteeksi on laadittu myös esimerkki uudesta talousrakennuksesta. Mallipiirustusten avulla on pyritty osoittamaan millainen rakentaminen sopisi alueen ilmeeseen. Talousrakennuksen rakennusoikeus on uudessa kaavassa 40 m², kuten vanhassakin. Ratkaisevaa on miten tämä 40 m² sijoitetaan tontille. Jotta uudet talousrakennukset eivät muodostuisi liian hallitsevan näköisiksi, talousrakennuksille on määritelty sekä enimmäiskorkeus että enimmäisleveys tontilla. Talousrakennuksien rakennusalat sijaitsevat nykyisten talousrakennusten paikoilla, pihan perällä tonttien rajalla.

Talousrakennuksen julkisivumateriaalina tulee käyttää pystysuuntaista puuverhousta.

Uusi talousrakennus on rakennettava ympäristöönsä sopivaksi.

▽4.20

▽2.80

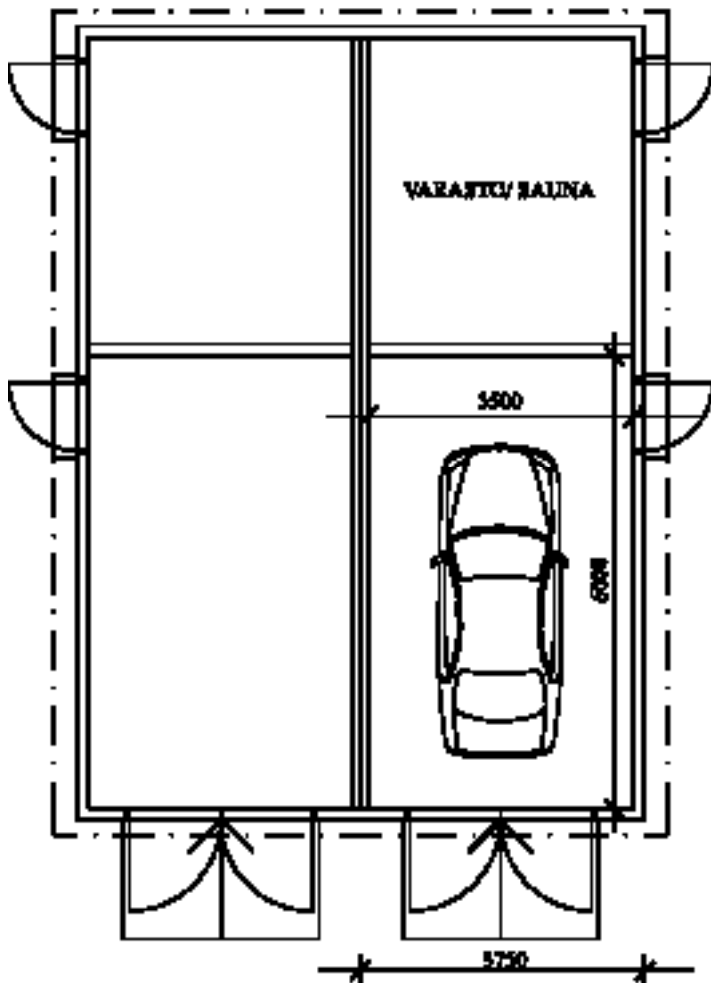
▽0.50

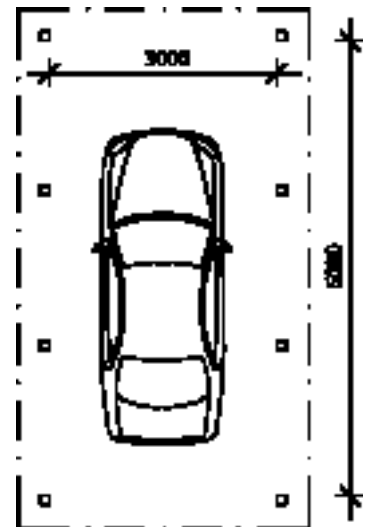
▽2.80

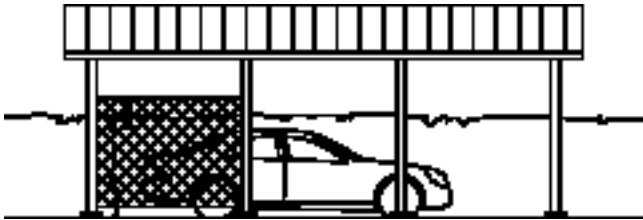
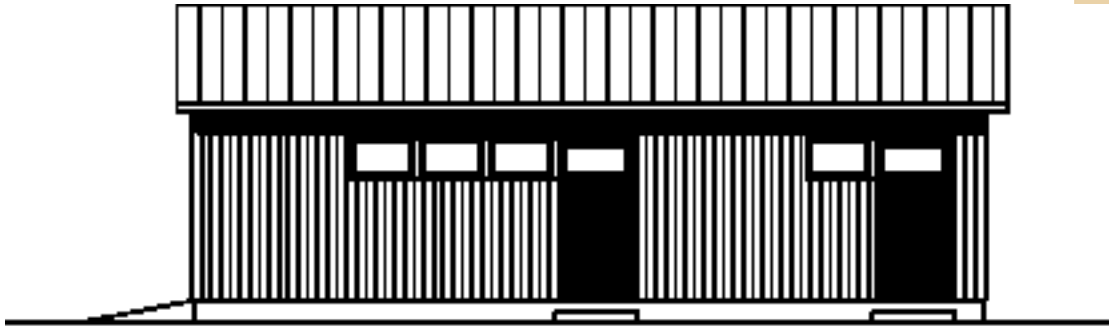
▽2.20

▽0.50

10900

Uuden talousrakennuksen ja autokatoksen mallipiirustukset 1/100. Autokatoksen seininä voi käyttää rimoitusta tai esim. säleikkojä kasvillisuuden tukena.

Päällysteet ja istutukset

Pihoilla on perinteisesti käytetty kapeita hiekka- ja tuhkakivipäällysteisiä kulkureittejä ja ketomaisia pihanurmia. Mikäli pihaan kaivataan kovia päällysteitä, asfalttia paremmin sopivat pienialaiset liuskekivi- tai betonilaatoitukset. Nykyaikaiset sidekivet ovat vieraita vanhassa ympäristössä.

Pihoilla on hyvä suosia perinteisiä ja paikallisia kasvilajeja, eikä esimerkiksi ulkomaisia havupuita.

Rakennusluvat

Rakennusvalvonnan tarkastajat ovat varmimmin tavattavissa ma-to klo 10-12. Ajanvaraukset puhelinnumerosta 834 5002.

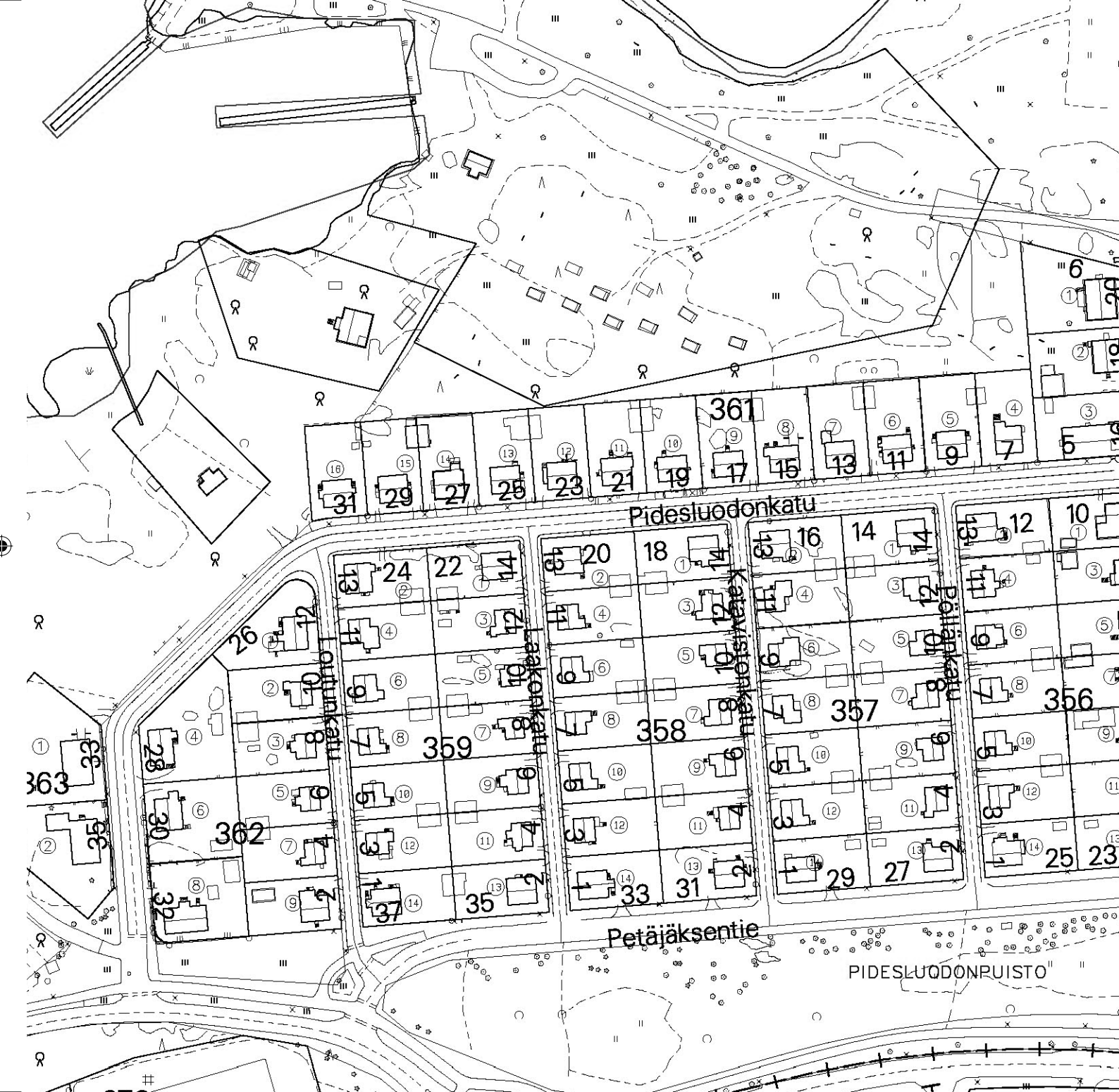
Kaavoituksen yhteystiedot: p. 83411, kaavoitus@rauma.fi

Muut korjausohjeistot

Panu Kailan kirjoittama Talotohtori on hyvää luettavaa kaikille vanhassa talossa asuville tai sen korjaamista suunnitteleville. Museoviraston julkaisemassa Korjauskortistossa on yksityiskohtaista tietoa esimerkiksi ikkunoiden tai tiilikaton kunnostamisesta. Korjauskortisto on luettavissa ilmaiseksi museoviraston sivuilla osoitteessa www.nba.fi/fi/korjauskortit. Ympäristöministeriön ja Museoviraston ylläpitämä verkkosivusto www.rakennusperinto.fi kokoaa rakennuksia ja niiden hoitoa koskevat verkkosisällöt ja -palvelut yhteen osoitteeseen.

Pidesluodonkatu

Petäjäksentie

PIDESLUODONRUISTO

meijurinkatu

meijurinkatu

Keskisuksikatu

meijurinkatu

363

362

359

358

357

356

361

26

28

37

35

33

31

29

27

25

23

24

22

14

20

18

16

14

12

10

31

29

27

25

23

21

19

17

15

13

11

9

7

5

3

6

20

10

8

6

4

2

1